मिथिला नगरपालिका

बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका - २०७७

नगरपालिकाबाट स्विकृत मितिः- २०७७।०४।०२
प्रमाणिकरण मितिः- २०७७।०४।०२

मिथिला नगरपालिका

नगरकार्यपालिकाको कार्यालय

ढल्केबर, धनुषा

मिथिला नगरपालिका

बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका,२०७७

प्रस्तावना

उपभोक्ताको स्वास्थ्य,सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न, उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर,परिमाण एवं मूल्यको अनियमतताबाट उपभोक्तालाई संरक्षण प्रदान गर्न, वस्तु वा सेवाको उत्पादन स्थल वा भन्सार विन्दु, ढुवानी मार्ग, भण्डारण तथा संचय स्थल, थोक तथा खुद्रा विक्री स्थल र उपभोक्ता स्थल रउपभोग स्थल लगायतका ठाउँहरुमा वस्तु वा सेवा प्रदायक वा विक्रेताको व्यवसायिक कारोबारको दर्ता, नवीकरण, आपूर्ति, मूल्य, गणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको नियमन गर्न तत्काल स्थानीय नियमित रुपमा, प्रभावकारी बजार अनुगमन गर्न आवश्यक नेपालको संविधानको अनुसूची –८ को १० र स्थानीय सरकार संचालर्न ेन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा २ को ञ.बमोजिम हुन वाञ्छनीय भएकोले मिथिला नगरपालिकाले यो निर्देशिका बनाई स्वीकृत गरी लागू गरेको छ ।

परिच्छेद–१

प्रारम्भिक

१.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

(क) यस निर्देशिकाको नाम "बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन निर्देकि, २०७७" रहेको छ ।

(ख) यो निर्देशिका नगरपालिकावाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

(क) "अनुगमन टोली"भन्नाले कार्यालयले विशेषज्ञ सहित गठन गरेको बजार अनुगमन टोली सम्झनु पर्दछ ।

(ख) "उपभोक्ता हित संरक्षण समिति" भन्नाले नगपालिका ÷उपप्रमुखको संयोजकत्वमा गठित समिति बुझनु पर्दछ ।

(ग) "कार्यालय" मिथिला नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय सम्झनु पर्दछ ।

(घ) "प्रदायक"भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, आयातकर्ता, भण्डारण वा विक्रिवितरण गर्ने व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) "वस्तु"भन्नाले उपभोक्ताले उपभोग वा प्रयोग गर्ने वस्तुको समिश्रणबाट वनेको पदार्थ सम्झनु पर्दछ र सो शव्दले उपभोग्य वस्तुको निर्माणमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ, रङ्ग,सुगन्ध वा रसायनलाई समेत जनाउछ ।

(च) "बिक्रेता"भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, पैदारीकर्ता, थोक वा खुद्रा बिक्रेता, सेवा प्रदायक सम्झनु पर्दछ । सो शव्दले होटल, लज, होस्टेल, खाजाघर संचालक आदिलाई समेत जनाउने छ ।

(छ) "स्थानीय सरकार"भन्नाले मिथिला नगरपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।

(ज) "सेवा" भन्नाले व्यवसायिक सेवा, संचालन सेवा, निर्माण तथा इन्जिनियरिंग सेवा,वितरण सेवा,शिक्षा सेवा, वातावरणीय सेवा, वित्तिय सेवा, स्वास्थ्य र सामाजिक सेवा, पर्यटन सेवा, मनोरञ्जन तथा खेलकुद सेवा, यातायात सेवा लगायता दस्तुर÷पारिश्रमिक लिई वा नलिई प्रदान गरिने सम्पूर्ण सेवाहरु सम्झनु पर्दछ ।

(झ) "समिति" भन्नाले उपभोक्ता हित संरक्षण समिति सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद–२

उपभोक्ता हित संरक्षण समिति

३. उपभोक्ता हित संरक्षण समिति

उपभोक्ताको हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्न वा बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन कार्यलाई मार्ग दर्शन एवं ुसमन्वयको लागि मिथिला नगरपालिकाले उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन गर्नेछ ।

४. उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन

मिथिला नगरपालिका क्षेत्रको बजार अनुगमन तथा व्यवस्थापन गर्नको लागि देहाय बमोजिमको ७ सदस्यीय उभोक्ता हित संरक्षण समितिको गठन हुनेछः

(क) मिथिला नगरपालिकाको उप प्रमुख – संयोजक

(ख) मिथिला नगरपालिकाको आर्थिक समितिका संयोजक – सदस्य

(ग) जिल्ला प्रशासन कार्यालय वा इलाका प्रशासन कार्यालयका अधिकृत प्रतिनिधि – सदस्य

(घ) खाद्य,गुणस्तर, औषधि/जनस्वास्थ्य/उद्योग वाणिज्य हेर्ने (उपलव्ध भए सम्मका क्षेत्रगत विषय हेर्ने)शाखाका प्रमुख/प्रतिनिधि – सदस्य

(ङ) उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि – सदस्य

(च) उपभोक्ता हित संरक्षणमा क्रियाशिल संस्था वा व्यक्तिहरुमध्येवाट एक जना – सदस्य

(छ) कार्यालयको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने महाशाखा प्रमुख – सदस्य सचिव

५. उपभोक्ता हित संरक्षण समितिका काम कर्तव्य र अधिकार

(क) उपभोक्ता हित संरक्षणको लागि आवश्यक नितिगत व्यवस्था गर्ने

(ख) अत्यावश्यक वस्तुहरुको माग र आपूर्तिको अवस्था सम्बन्धी तथ्याक संकलन र मागको प्रक्षेपण गर्ने,

(ग) समितिले यस निर्देशिकाको नि.नं.(८) २ अनुसार गठित अनुगमन टोलीद्धारा अनुसूची, १ को फारममा उल्लेख भए अनुसार प्रस्तुत गरेको बजार अनुगमन सम्बन्धी प्रतिबेदन माथि बिश्लेषण गरी आवश्यक निर्देशन दिने,

(घ) उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्न आपूर्ति व्यवस्था र उपभोग्य वस्तु वा सेवाको छड्के अनुगमन गर्ने

(ङ) बजार अनुगमन सम्वन्धी कामको मूल्यांकन गर्ने र टोलीलाई आवश्यकता अनुसार मार्ग दर्शन गर्ने,

(च) मिथिला नगरपालिकाले दिएको अन्य निर्देशन र आदेशको कार्यान्वयन गर्ने/गराउने

(छ) उपभोक्ता हित विपरित कार्यमा आवश्यक कानुनी कारवाहीको लागि निरीक्षण वा अनुसन्धान अधिकृत तोक्ने

६. उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि

उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको बैठक महिामा एक पटक अनिवार्य रुपमा बस्नु पर्नेछ । समितिको बैठकले आफनो कार्यविधि आर्फ तयार गर्नेछ । यसरी बैठक वस्दा कम्तिमा तीन दिन अगाडि बैठकको विषय सहितको सूचना सदस्यहरुलाई उपलव्ध गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद–३

बजार अनुगमन सम्वन्धी व्यवस्था

७. उपभोक्ता मैत्री सम्बन्धी

वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर नापतौल लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापलाईउपभोक्ता मैत्रीबनाउन मिथिलानगरपालिकाले निम्न व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(क) गुणस्तरीय उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको सहज र सर्वसुलभ आपूर्ति हुने वातावरणको सुनिश्चितता सहित उपभोक्ताको हक र हितको संरक्षण गर्ने कार्यालयमा उपभोक्ता हित संरक्षण शाखा इकाई/डेक्सको व्यवस्था गरी नियमित र प्रभावकारी बजार अनुगमनको व्यवस्था गर्ने ,

(ख) बजार प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ता प्रति जिम्मेवार तुल्याउन प्रचलितकानुनको कार्यन्वयनमा जोड दिने,

(ग) उपभोक्ता शिक्षा सम्बन्धी सचेतना र बजार अनुगमनको कार्ययोजना तयार गरी उपभोक्ता हित संरक्षणको विषयलाई बिशेष प्राथमिकतामा राख्ने,

(घ) उपभोक्तालाई सचेत र जागरुक तुल्याउन वडा समितिको कार्यालय देखि नै उपभोक्ता सचेतना लायतका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने,

ङ) आफ्नो गाउँ वा नगरपालिका अन्तरगत स्थापित वा संचालित उद्योग व्यवसायको दर्ता, नविकरण, बिल विजक तथा विक्रिको लागि राखिएका मालवस्तु, नापतौल, गुणस्तर,लेवल,आपूर्ति, आदिको अनुगमन गर्ने,

(च) तरकारी, फलफुल, माछा, मासु, मिठाई, पसल, डेरी, होटल लगायतका खाद्य वस्तुको विक्री स्थलको मापदण्ड तोक्ने र छुटै फलफुल तथा तरकारी बजार र बधशालाको व्यवस्था गर्ने,

८. बजार अनुगमन टोली गठनः

१. वस्तु वा सेवा प्रदायक व्यवसायको दर्ता, नविकरण, आपूर्ति, मूल्य, नापतौल, विज्ञापन लगायत व्यापारिक क्रियाकलापको नियमित एवं आकस्मिक अनुगमनको लागिनगरपालिकाले बजार अनुगमन टोली गठन गर्नेछ ।

२. उपनियम नं. (१) बमोजिम गठन हुने अनुगमन टोलीमा देहाय बमोजिमको पदाधिकारीहरु रहनेछन

क. कार्यालयको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखा प्रमुख –संयोजक

ख.	सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको प्रतिनिधि (उपलव्ध भएसम्म)	–सदस्य
ग.	स्थानीय प्रशासनको प्रतिनिधि	–सदस्य
घ.	स्थानीय सुरक्षा निकाय (नेपाल प्रहरी)को प्रतिनिधि	–सदस्य
ङ.	उपभोक्ता हित संरक्षणमा क्रियाशिल संस्था वा व्यक्तिहरु मध्येबाट मनोनित एकजना	–सदस्य
च.	उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि एक जना सदस्य	–सदस्य
छ.	पत्रकार महासंघ/संचारकर्मी एक जना	–सदस्य
ज.	नगर प्रहरी प्रमुख	–सदस्य

३. अनुगमन टोलीमा कम्तीमा ५ जना प्रतिनिधी संलग्न भई बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्य गरिने छ । तर कुनै विषयगत क्षेत्रका अनुगमन गर्ने कार्यमा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको विज्ञ/प्रतिनिधि अनिवार्य रुपमा समावेश गराउनु पर्ने छ । (विषयगत विज्ञ वा प्रतिनिधि भन्नाले जस्तै खाद्य वा कृषि उपजको लागि खाद्य निरीक्षक वा उपलव्ध नभएमा कृषि प्राविधिक बुझिनेछ ।

४. उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखा वा इकाइले मासिक रुपमा तोकिएको ढाँचामा बजार अनुगमनको एकीकृत प्रतिवेदन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

९. बजार अनुगमन टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार

नि.नं.८(१) बमोजिम गठित बजार अनुगमन टोलीले प्रचलित कानुन बमोजिम देहाय अनुसारका कार्यहरु गर्नुपर्नेछ,

(क) बजार अनुमनको पुर्व कार्य योजना र मासिक अनुगमन कार्यतालिका बनाई स्वीकृतिको लागि समितिमा पेश गर्ने,

(ख) स्वीकृत कार्ययोजना बमोजिम नियमित रुपमा बजार अनुगमन गर्ने र आवश्यकता बमोजिम वा विशेष अनुगमन गर्ने,

(ग) वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको अनुगमन गर्ने,

(घ) कालोबजारी, एकाधिकार (सिन्डिकेट),मिलीमतोपुर्ण भाउ निर्धारण (कार्टेलिङ्ग),कृतिम अभाव तथा बजार प्रवेश अवरोध गर्ने जस्ता गैर प्रतिस्पर्धी व्यापारिक क्रियाकलाप भए/नभएको अनुगमन गर्ने,

(ङ) कुनै बस्तुको अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (मिसावट ÷गुणस्तरहिन) कम तौल भएको देखिएमा/भेटिएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्ता वस्तु जफत गर्ने, नष्ट गर्ने, कारोवार रोक्का गर्ने वा बन्द गर्ने लगायतका कार्य गर्ने,

(च) उपभोक्ता हित संरक्षण समितिबाट समय–समयमा दिइएका निर्देशन एवं आदेश बमोजिमका कामहरु गर्ने।

(छ) सम्पन्न बजार अनुगमन प्रतिवेदन सोहि दिन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

१०. बजार अनुगमन कार्यविधि

१. बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा निम्न विषयमा विशेष ध्यान दिनु पर्नेछ

(क) विक्रेता वा सेवा प्रदायकले नियामक निकायबाट कानुन बमोजिम प्रदान गरिने गरेको व्यवसाय दर्ता प्रमाण–पत्र, स्थायी लेखा नम्बर (एवल्क) को प्रमाण–पत्र, खाद्य अनुज्ञा–पत्र, औषधी पसल दर्ता प्रमाण–पत्र लगायतका आवश्यक कागजात लिएको छ/छैन हेर्ने। । साथै प्रमाणपत्र नियमित रुपमा नविकरण भए÷ नभएको हेर्ने । प्रमाणपत्र नलिएको वा नविकरण गरेको नदेखिएमा बढीमा ७ दिन भित्र सो कार्य गरी कार्यालयमा पेश गर्न लिखित निर्देशन दिने ।

(ख) बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले आफनो व्यवसायको साइनबोर्ड राखेको छ/छैन हेर्ने । नराखेको भए ३ दिनभित्र राखि कार्यालयमा जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।

(ग) प्रदायकले बस्तुको विक्री कक्षमा मूल्य सूची राखेको छ/छैन हेर्ने । नराखेको भए ३दिनभित्र राखि कार्यालयमा जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।

(घ) माल, बस्तुको परिमाण,, मूल्य, गुणस्तर र तौल ठिक छ÷छैन हेर्ने,

(ङ) प्याकेजिङ्ग गरिएको वस्तुको लेबलमा उत्पादक वा पैठारीकर्ताको नाम, उत्पादन मिति, उपभोग्य अवधि वा मिति, अधिकतम खुद्रा मूल्य, मिश्रण, भण्डारण र उपभोग गर्ने तरिका उल्लेख गरिएको छ/छैन हेर्ने

(च) औषधि वा औषधियुक्त पदार्थ भए सो को प्याकिंङ्ग प्रयोग गर्ने तरिका उल्लेख छ/छैन हेर्ने,

(छ) उपभोग्य मिति नाघेको औषधी, प्रशोधित पानी, विस्कुट, पाउरोटी लगायतका खाद्य तथा उपभोग्य बस्तुहरु फेला परेमा नष्ट गर्ने,

(ज) उत्पादन मिति, उपभोग्य मिति केरमेट गरेको वा पुनः लेवललिङ्ग वा छपाई गरेको छ/छैन हेर्ने । पुनः लेवललिङ्ग वा छपाई गरेको पाईएमा त्यस्तो वस्तु जफत गर्ने, बस्तुको प्रकृति अनुसार मुचुल्का गरी नष्ट गर्ने,

(झ) माछामासु, फलफुल, तरकारी, मिठाई पसल , डेरी र होटल वधशाला वा माछा मासु बिक्रिस्थल सफासुघर र मापदण्ड अनसार छ÷छैन हेर्ने । नभएमा कसुरको प्रकृति अनुसार सजग गराउने वा चेतावनी दिने तथा अटेरी गरेमा तोकिए बमोजिम दण्ड जरीवाना गर्ने,

(ञ) विक्रेता वा क्रेतालाई वस्तुको विलबिजक जारी गरेको छ÷छैन हेर्ने । विल अनिवार्य गर्न निर्देशन दिने ।

२. मिथिला नगरपालिकाले अनुसूची–२ मा उल्लेखित बस्तु र सेवाको अनुगमन गर्न उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखा/इकाई/डेक्सलाई लिखित कार्य विवरण तोक्नु पर्नेछ । सोही आधारमा बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद–४

उजुरी सम्बन्धी व्यवस्था

११. उजुरी दिन सक्ने

(क) कुनै वस्तु वा सेवाको बिक्रेता वा प्रदायले उपभोक्ताको हित विपरित व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको भनि कुनै पनि व्यक्तिले उपभोक्ता हित संरक्षण समिति वा बजार अनुगमन टोली वा कार्यालयको उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखा÷इकाई÷डेक्समा मौखिक वा लिखित सूचना वा उजुरी दिन सक्ने,

(ख) उपनियम नं.(क) बमोजमको निकायले उजुरी वा सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट प्राप्त सूचनालाई उजुरीको रुपा ग्रहण गरिने छ,

(ग) उपनियम नं.(क) वा (ख) बमोजिमको उजुरी वा अन्य कुनै सरकारी निकायबाट अनुगमनको लागि लेखि आएमा सोलाई समेत उजुरीको रुपमा ग्रहण गरी बजार अनुगमन टोलीले अनुगमन तथा निरिक्षण गर्नु पर्नेछ ।

(घ) उपनियम नं. (ग) बमोजिम अनुगमन तथा निरिक्षण गर्दा बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले प्रचलित कानुन वा मादण्ड विपरित व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको पाइएमा तत्काल कारवाही चलाउनु पर्नेछ,

(ङ) उपनियम नं. (घ) वमोजिम अनुगमन टोलीले गरको काम कारवाहीमा चित्त नबुझेमा विक्रेताले प्रचलित कानुन बमोजिम नगरपालिकाको उपप्रमुख समक्ष लिखित रुपमा उजुरी दिन सक्नेछ,

परिच्छेद–५

<u>अनुगमन सम्वन्धी प्रकृया</u>

१२. अनुगमनको पूर्व तयारीः

अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्नु पूर्व देहायको तयारी गर्नु पर्नेछ

(क) निरिक्षण वा अनुगमनमा जानु पुर्व अत्यावश्यक वस्तु तगा सेवा मध्ये कुन कुन विषयलाई पहिलो प्रथमिक्तामा रारन्ने भन्ने किटान गरी विषयसुची तयार गर्नुपर्ने ।

(ख) अनुगमनमा जाँदा अनुगमन गरिने वस्तु वा सेवासँग सम्वन्धित ऐन नियमहरु, विवरण र चेकलिस्ट साथै लिई जानु पर्नेछ ।

(ग) वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति विक्री वितरण, मूल्य, गुणस्तर आदिको बारेमा पर्याप्त सूचना र जानकारी हासिल गर्नुपर्नेछ ।

(घ) अनुगमन वा निरिक्षण गर्ने जानु अगावै तालिका बनाई आवश्यक पर्ने साधन सुरक्षा आदिको पूर्व तयारी गर्नुपर्नेछ ।

१३. बजार अनुगमन गर्ने प्रकृयाः

(क) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमनमा खटिइ जाने व्यक्तिले आफनो परिचय पत्र देखाई बजार अनुगमन गर्नुपर्नेछ ।

(ख) उपनियम नं.(क) बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा सम्बन्धित व्यवसायीले बाधा विरोध गर्नेलाई प्रचलित कानून वमोजिम कारवाहीको लागि सम्वन्धित निकायमा अनुरोध गर्न वा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(ग) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा वस्तु वा सेवाको नमूना संकलन गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानुन बमोजिम नमूना संकलन गरी सोको यथार्थ विवरण खुलाई सम्भव भएसम्म सम्वन्धित व्यवसाइीको समेत दस्तखत भएको स्थलगत मुचुल्का बनाउनु पर्नेछ ।सम्बन्धित व्यवसायीले मुचुल्का दस्तखत गर्न नमानेमा सोही व्यहोरा जनाई उपस्थित व्यक्तिहरुको रोहवरमा मुचुल्का तया गरी आवश्यकता अनुसार सिलबन्दी समेत गरी परीक्षणको लागि यथाशिघ्र सम्वन्धित निकायमा नमूना सहित लेखिपठाउनुपर्नेछ ।

(घ) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा तत्काल केही सुधार गर्नुपर्ने देखेमा सम्वन्धित व्यवसायीलाई अवधी तोकी स्थलगत लिखित निर्देशन दिई सुधार गर्न लगाउन सक्नेछ ।

(ङ) बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा कुनै वस्तु तत्काल नष्ट नगरे जनस्वास्थ्यमाअसर पर्ने देखिएमा त्यस्ता बस्तुको नमूना संकलन गरी प्रमाणको रुपमा

सुरक्षित राखि अरु प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई सम्वन्धित व्यवसायी र उपस्थित व्यक्तिहरुको रोहवरमा मुचुल्का गरी वातावरणमा असर नपर्ने गरी त्यस्तो बस्तु नष्ट गर्नुपर्नेछ संकलित नमूना आवश्यकता अनुसार परिक्षणका लागि प्रयोगशाला पठाउन सकिनेछ ।

१४. दण्ड जरिवाना

(क) बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा सेवा वा वस्तु राखेको नियमानुसार जाँचबुझ वा खानतलासी गर्न सक्नेछ । खानतलासीबाट वस्तु वा सेवाको विक्री वितरणमा अनुचित वा अनियमित कार्य गरेको पाइएमा आवश्कता अनुसार त्यस्तो सेवा वा वस्तुको प्रयोग वा विक्री वितरणमा रोक लगाउन सक्नेछ तथा त्यस्ता वस्तु अनुगमन टोलीले कब्जामा लिई नियमानुसार कार्यवाही वढाउने छ ।

(ख) अनुगमन गर्दा कुनै कानूनी कारवाही गर्नुपर्ने देएिमा अनुगमन टोलीले सम्वन्धित व्यवसायीसंग तुरुन्त लिखित स्पष्टीकरण माँग गर्न सक्नेछ ।

(ग) अनुगमन टोलीको प्रतिवेदन वा नमूना परीक्षणबाट गर्दा मुद्दा दायर गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम अनुसन्धान तहकिकातको लागि निरीक्षण अधिकृत तोक्ने गरी मुद्दा दायर गर्ने समितिबाट निर्णय गराई यथाशिघ्र अभियोजन अधिकारी समक्ष आवश्यक कागजात सहित लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(घ) उपनियम नं. (ग) बमोजिम लेखि आएमा सम्बन्धित अधिकारीले प्रचलित कानून बमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी सम्बन्धित निकायमा मुद्दा दायर गर्नुपर्नेछ ।

(ङ) उपनियम नं. (क) बमोजिम अनुगमन टोलीले अखाद्य वस्तु वा अन्य वस्तु नष्ट गर्दा लागेको खर्च सम्वन्धित व्यवसायीले नै व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(च) अनुगमन गरिएका माल वस्तुको प्रकृति अनुसार मुचुल्का उठाउनु पर्नेमा मुचुल्का उठाउने, चेकलिष्ट अनुसार भए नभएको हेर्ने र नमूना परीक्षण लिनुपर्ने भएमा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ वा नगर सभाबाट स्विकृत कानुनमा व्यस्था भएकोमा सोही बमोजिम अन्यथा खाद्य नियमावली २७ को नियम १० वा उपभोक्ता संरक्षणनियमावली, २०५६ को नियम २७ अनुरुप वा नेपाल गुणस्तर ऐन, २०३७ वा प्रचलित कानून बमोजिम नमूना संकलन गर्नुपर्नेछ ।

(छ) निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा उपभोग्य वस्तु रोक्का राख्नुपर्ने भएमा स्थानय शासन संचालन सम्वन्धि ऐन वा नगर सभाबाट स्विकृत कानुनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम अन्यथा खाद्य नियमावली २०२७ को नियम १३ वा उपभोक्ता संरक्षण

नियमावली, २०५६ को नियम २५,वा नेपाल गुणस्तर ऐन २०३७ र स्ट्याण्डर्ड नापतौल ऐन २०२५ का प्रचलित कानून कानून बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

(ज) स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ वा नगर सभाबाट स्विकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही वमोजिम अन्यथा वस्तु वा मालसामान सिलबन्दी गर्नुपर्दा खाद्य नियमावली, २०२७ को नियम १३ वा उपभोक्ता संरक्षण नियमावली, २०५६ को नियम २८ र २९ वा नेपाल गुणस्तर ऐन, २०३७ वा स्ट्याण्डर्ड नापतौला ऐन २०२५ वा प्रचलित कानून अनुसार गर्नुपर्नेछ ।

(झ) खाद्य प्रशोधन गर्न आवश्यक पर्ने कुनै उपकरण जडान भै कुनै बस्तु वा पदार्थको उत्पादन गरिएकोमा अनुगमन गर्ने निकायले उत्पादन प्रशोधन कानून सम्मत भए नभएको हेरी नभएको भए त्यस्तो स्थानमा सिलवन्दी गर्न सक्नेछ । यसरी सिलवन्दी गरिएकोमा प्रशोधन उद्योगलाई निश्चित समयावधि दिई आवश्यकमापदण्ड पूरा गरी सुधारगर्न निर्देशन दिन सकिनेछ ।

(ञ) उपनियम नं. (ण) वमोजिम निर्देशन दिएकोमा उद्योगले सुधारत्मक कार्यहरु गरीसिलबन्दी हटाई पाउँ भनी कार्यालयमा निवेदन दिएमा कार्यालयको टोलीले बजार अनुगमन गराई । सुधार भएको नपाइएमा कानून बमोजिम कारवाही अगाडी वढाउनेछ ।

(ट) वस्तु वा सेवा क्षेत्रमा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (ग्लाबष्च त्चबमभ एचबअतष्अभक) कानूनद्धारा नियन्त्रित वा निषेधित व्यापारिक क्रियाकलाप (च्भकतचष्अतष्खभ त्चबमभ एचबअतष्अभक)र एकाधिकारपूर्ण व्यापारिक क्रियाकलाप९mयलयउयष्कितष्अ त्चबमभ एचबअतष्अभक० भए नभएको विषयमा समेत अनुगमनका क्रममा हेर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद–६

आचार संहिता

१५. आचार संहिताः

बजार अनुगमन गर्न जाने अनुगमन टोलीले निम्न बमोजिमको आचार संहिता पालना गर्नुपर्नेछ

(क) अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्ने स्थल र अनुगमन गरिने वस्तुको बारेमा सो कार्यमा संलग्न सदस्यहरु बाहेक अरु कसैलाई पनि सो बारेमा पूर्व सूचना वा जानकारी गराउनु हुदैन ।

(ख) अनुगमनमा खटिने व्यक्तिले आफनो नातागोता वा इष्टमित्र कहाँ अनुगमन गर्न जानु हुदैन,

(ग) अनुगमन कार्यमा संलग्न कुनै पनि सदस्यले अनुगमन गर्ने विक्रेता व्यवसायीबाट कुनै पनि किसिमको चन्दा,दान दातव्य वा उपहार, स्वीकार गर्नु हुदैन,

(घ) अनुगमन गर्न जाँदा प्रदायकहरुले दिएको सुविधा तथा आतिथ्य स्वीकार गर्नुहुदैन,

(ङ) कुनै किसिमको प्रलोभन वा मोलाहिजामा पर्नु हुदैन,

(च) अनुगमनको कारवाही सम्वन्धी सूचना प्रवाह गर्दे अनुगमन टोलीको नेतृत्वगर्ने व्यक्तिवाट मात्र प्रवाह गर्नुपर्नेछ, तथा अनुगमन टोलीमा रहने अन्य सदस्यहरुको जानकारी दिनु हुदैन ।

(छ) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीका पदाधिकारीहरु प्रदायक समक्ष मर्यादित तरिकाले प्रस्तुत हुनुपर्ने र व्यवसायीको भण्डारणस्थल वा पसलबाट जथाभावी तरिकाले माल बस्तु निकाल्नु हुदैन,

(ज) अनुगमन टोलीका कुनै सदस्यले अनुगमन सम्वन्धी कार्य गर्दा गोप्यता भंग गर्ने लगायत अन्य कुनै गैरकानुनी काम गरेमा कर्मचारी भए प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारवाही गर्न अन्य व्यक्ति भए टोलीबाट हटाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्न सकिनेछ ।

(झ) मानव अधिकार वादी संघसंस्था, उपभोक्ता हकहित संरक्षण कार्यमा संलग्न संस्थाहरु, विभिन्न सञ्चार माध्ययममा कार्यरत संञ्चारकर्मी प्रतिनिधिहरुले अनुगमन कार्यलाई सहयोग पुग्ने गरी अनुगमन प्रक्रियाको स्थलगत अवलोकन गर्न सक्नेछन् । तर सामान जफत गर्ने, धुल्याउने वा नष्ट गर्ने वा सिलबन्दी गर्ने कार्यमा सम्वन्धित आधिकारिक कर्मचारी वा प्रहरीद्धारा नै कार्य सम्पन्नगर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद–७

विविध

१६. बजार अनुगमन समितिको कार्यक्रम तथा बजेट

(क) गाउँपालिका/नगरपालिकाले आफनो श्रोत साधन र जनशक्ति प्रयोग हुने गरी अनुगमनका लागि आवश्यक कार्यक्रम र बजेट प्राथमिकताका साथ वार्षिक कार्यक्रमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(ख) नेपाल सरकारबाट बजार अनुगमनका लागि अनुदान प्राप्त भएमा सोही अनुसार कार्यक्रममा समावेश गर्नुपर्नेछ,

(ग) बार्षिक कार्यक्रममा उपभोक्ता सचेतनाको कार्यक्रम समेत समावेश गर्नुपर्नेछ,

(घ) बजार अनुगमनको क्रममा नमूना संकलन गर्दा प्रदायकलाई वस्तुको मूल्य भूक्तानी गरी वील लिनु पर्ने हुन्छ ,

(ङ) बजार अनुगमन टोलीमा खटिएका व्यक्तिहरुलाई खाजा वापत भत्ता दिनुपर्नेछ ।

१७. स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य

बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीले सुरक्षा लगायतका आवश्यक सहयोग माग गरेमा तत्काल त्यस्तो सुरक्षा तथा सहयोग उपलव्ध गराउनु स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य हुनेछ,

१८. असल नियतले गरेका काम बचाऊ

यस निर्देशिका बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा असल नियतले गरेका कामको सम्वन्धमा टोलीका संयोजक तथा सदस्यहरु उपर कुनै कारवाही हुने छैन ।

१९. प्रचलित कानून बमोजिम हुने

यस निर्देशिकामा भएको व्यवस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम हुने अन्य अनुगमन कार्यलाई वाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

२०. दण्ड सजाय

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ वा नगर सभाबाट स्विकृत कानुनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम अन्यथा प्रचलित कानुन –उपभोक्ता हित संरक्षण ऐन नियम, खाद्य ऐन नियम, औषधी विक्री वितरण सम्वन्धी ऐन नियम, कालो बजारी तथा अन्य केही सामाजिक उपराध तथा सजाय ऐन, मासु, जाँच ऐन, लगायतका) अधिनमा रही बजार अनुगमनबाट दोषी पाइएका व्यवसायी उपर कानूनी कारवाही र दण्ड सजाय गर्नु पर्नेछ ।

२१. प्रतिवेदन

बजार अनुगमनको मासिक प्रगति प्रतिवेदन अनुसूची –३ अनुसा तयार गर्नुपर्नेछ ।

२२. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार

यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्काउ परेमा उपभोक्ता हित संरक्षण तथा मूल्यांकन समितिको बैठकबाट निर्णयका लागि बाधा अड्काउ फुकाउ गर्न उपमहानरपालिकामा पठाईने छ ।

२३. संशोधन

यस निर्देशिकामा थपघट गर्ने अधिकार प्रचलित कानूनको अधिनमा रही गाउँ सभा÷नगरसभाको हुनेछ

अनुसुची –१

(नि.नं. ८ को उपनि.नं.४ सँग सम्वन्धित)

श्री मिथिला नगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,ढल्केवर ।

विषयः बजार अनुगमनको मासिक प्रतिवेदन ।

आज मिति २० / / सम्म निम्न स्थानहरुमा बजार अनुगमन गर्दा निम्नानुसार देखिएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

सि.नं.	अनुगमनगरिएको स्थान	अनुगमनगरिएको क्षेत्र/प्रकृति/वस्तुहरु	अनुगमनको -परिणाम, अवस्था र अन्य कुरा) व्यवसायीक प्रतिष्ठा संस्था	सामानको जफत/वरामदीनाम/परिणाम	नष्ट गरिएको वस्तु/परिणाम नाम परिणाम	सिलबन्दीगरिएको मात्रा/ संख्या

बोधार्थ :

श्री संयोजकज्यू,

उपभोक्ताहित संरक्षण समिति ।

अनुगमनको टोलीको संयोजक

दस्तखत : ....

नामथर :

मिति :

अनुसूची– २
(नि.नं.९ सँग सम्बन्धित)

अ. अनुगमन गरिने वस्तुको वर्गिकरण,

बजार अनुगमनको क्रममा बिभिन्न उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको अनुगमन गर्नु पर्ने भएकाले उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको निम्नानुसार बर्गिकरण गरिएको छ ।

समुह "क" खाद्यान्न माछा/मासुजन्य/तरकारी फलफुल/दैनिक उपभोग्य

(१) खाद्यान्न तथा खाद्य पदार्थहरु नून, चिनी,चिया,कफी,मह,प्रशोधित पानी आदि ।

(२) अप्रशोधित, अर्थप्रशोधित वा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरु,

(३) प्रशोधित खाद्या पदार्थ उत्पादन गर्न प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ,

(४) खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग,

(५) खाद्य पदार्थ विक्री वितरण गरिने विक्रीस्थल र भण्डारगृह वा संचय स्थल,

(६) खाने तेल,घिउ (वनस्पती घिउ समेत),

(७) दुध तथा दुग्ध पदार्थहरु र दुध प्याकिंग गर्न प्रयोग हुने प्लाष्टिक पाउचहरु,

(८) माछा, मासु, अण्डा,

(९) मसलाजन्य पदार्थहरु (जिरा, मरिच, अदुवा, लसुन, धनिया, बेसार, ज्वानो, मेथी, ल्वाङ, सुकुमेल, अलैची, दाल्चिनी र खुर्वानी लगायतका मसलाको रुपमा उपभोग गरिने पदार्थहरु)

समुह "ख" औषधी एवं स्वास्थ्य सेवा

(१) औषधी तथा औषधीजन्य पदार्थहरु –पशुपंक्षीऔषधी तथा जडिबुटीमा आधारित औषधी समेत),

(२) औषधी उत्पादन गर्ने उद्योग तथा बिक्री वितरण गरिने स्थल,

(३) अस्पताल, नर्सिङहोम, क्लिनिक आदि स्वास्थ्य सेवा पदायक संस्थाहरु ।

समूह "ग" रासायनिक मल/विषदी/विउ बिजन/कृषि औजार

(१) पशुपंक्षी आहार र त्यसमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थहरु समेत,

(२) रासायनिक मल, विषादी, बिउविजन,कृषि औजारहरु,

समुह "घ" इन्धन

(१) इन्धन भण्डारण, पेटेलियम पदार्थको नामतौल, गुणस्तर मूल्य तथा मापदण्डहरुको परिपालना,

समूह "ङ"निर्माण सामाग्री

(१) ढुङ्गा,इट्टा, गिट्टी,बालुवा, लगायतका निर्माण सामाग्री तथा सो संग सम्बन्धित उध्योग, भण्डारण स्थल र बिक्री वितरण स्थल ।

समूह "च" शैक्षिक सामाग्री

(१) पाठ्य सामग्री, स्टेशन लगायतका शैक्षिक सामाग्रीहरु ।

(२) शिक्षा निर्देशिका अनुसार विद्यालयहरुको शूल्क आदि ।

समूह "छ" होटल/लज/रेष्टुरा/खाजाघर/चमेना गृह

(१) होटल/रेष्टुरा/खाजाघर/चमेना गृह/लजको सरसफाई तथा अन्य व्यवस्थापन

(२) प्रशोधित र अप्रशोधित वस्तुहरुको भण्डारण

(३) होटल, रेष्टुरा तथा मिठाई पसलहरुमा बिक्री हुने पकवान तथा प्याकेजिंग गरी बिक्री हुने खाद्य पदार्थहरु, हल्का पेय पदार्थहरु, मदिराजन्य पदार्थ

समूह "ज" सूर्तिजन्य पदार्थ

(१) सुपारी, पानपराग,सुर्ती, विडी, चुरोट, तथा सुर्तीजन्य पदार्थ ।

समूह "झ" नाप तौल

(१) ढक, तराजु लगायतका नापतौलमा प्रयोगहुने उपकरणहरु ।

समूह "ञ" पशुपंक्षी हाट बजार

(१) पशुपंक्षी हाटबजार तथा विक्री स्थल ।

समूह "ट"सौन्दर्य सामाग्री

(१) विभिन्न प्रकारका सौन्दर्य सामाग्रीहरु

(२) व्यूटि पार्लर÷सैलुन आदि ।

समूह "ठ" विद्युतीय सामानहरु

(१) विद्युतीय सामानहरु,

(२) इलेक्ट्निक्स सामानहरु ।

समूह "ड" रङ्ग÷रोगन

(१) विभिन्न कम्पनिका भवन सम्बन्धि रङ्ग र रङ्ग रोगन सम्बन्धी सामाग्रीहरु ।

समूह "ढ" गरगहना

(१) सुन, चाँदी, हिरा, मोती, वाहरत तथा सो बाट निर्मित गरगहनाहरुको नापतौल एवं गुणस्तर

समूह "ण" सवारी साधन

(१) ट्याक्सी मिटर शुल्क र ई,रिक्सा, टेम्पो, टेक्सी, टेक्टर, ढुवानीका अन्य साधन र नगरबस आदिको भाडा आदि ।

समूह "त" अन्य

(१) अन्य उपभोग्य वस्तुहरुको उत्पादन स्थल, प्रशोधन स्थल, ढुवानीको अवस्था, बिक्री स्थलहरु,

(आ) अनुगमन गरिने सेवाको विवरण

(१) व्यापारिक सेवा

(२) संचार सेवा,

(३) स्थल यातायात तथा हवाई सेवा,

(४) विद्युत सेवा,

(५) खानेपानी सेवा,

(६) विज्ञापन सेवा अन्य उपभोग्य सेवाहरु,

(७) स्वास्थ्य सेवा,

(८) शिक्षा सेवा,

(९) वित्तिय सेवाहरु ।

(१०) मनोरन्जन सेवा ।

अनुसुची– ३

(नियम नं. १० संग सम्बन्धित)

दैनिक बजार अनुगमन फारम

(बजार अनुगमन फारामको प्रमाणित प्रति सम्वन्धित व्यवसायीलाई दिनु पर्नेछ)

मितिः

व्यापारिक प्रतिष्ठानको नामः श्री

ठेगानाः

प्रोपराइटर वा फर्मधनीको नामः

फोन नं.

यस कार्यालयको नेतृत्वमा खटिएको बजार अनुगमन टोलीबाट तपाईको बिक्रीस्थल/ गोदाम/ उद्योगको निरीक्षण गर्दा निम्न अनुरुपको स्थिती भेटिएकोले देहायअनुसार गर्नु गराउनु हुन निर्देशन दिइएको छ ।

क.सं.	विवरण	भएको	नभएको	टोलीबाट दिइएको निर्देशन
१	मूल्य -सूची			
२	साइनबोर्ड			
३	व्यवसायदर्ता/नवीकरण			
४	नापतौलको प्रमाण			
५	लेवलमाखुलाउनु पर्ने कुराहरु स्पष्टउल्लेख भए/नभएको			
६	म्याद नाघेको सामाग्री			
७	स्थायी लेखा(उक्ल)लम्बर/ख्वतमादर्ता			
८	विक्रीबिलदिने प्रक्रियाभए/नभएको			
९	खाद्य अनुज्ञा-पत्र - खाद्यउद्यागको लागि)			
१०	मासुको गुणस्तर सन्तोषजनकभए-नभएको			
११	मिठाईको गुणस्तर लगायतकापक्षहरु सन्तोषजनक			
१२	ग्याँसको तौल, मूल्यलगायतकाविषय सन्तोषजनक			
१३	खरिद बिल/नभएको			
१४	यस अगााडिको निर्देशनमापालना			
१५	अन्य कैफियतपूर्ण स्थिती (खुलाउने)			

एक पटक दिइएका निर्देशनहरु पुनः अनुगमन गर्दा पालना नभएको पाईएमा प्रचलित कानुन बमोजिम कडा कारबाही हुनेछ।

निरिक्षण टोली

१. संयोजक श्री ....

२. सदस्य श्री ....

३. सदस्य श्री ....

४. सदस्य श्री ....

५. सदस्य श्री ....

....

माथि उल्लेखित विवरण ठीक छ भनी

उत्पादन/बिक्रेताको नाम र सहीः

प्रतिष्ठानको छाप

अनुसूची – ४

(नियम नं.१४ सँग सम्बन्धित)

धनुषा जिल्ला मिथिला नगरपालिका वडानं. .... .टोल .... मा खडा गरेको घटनास्थल/ बरामदी/ खानतलासी/ शिलछाप लगाएरको मुचुल्काः

१. उजुरी वा सूचनाको छोटकरी विवरणः

२. चार किल्ला सहित खानतलासी/वरामदी गरिएको चिज वस्तुको नमूना तथा ठाउँको विवरणः

३. बरामद भएको सामान/दसीको विवरण/शिलछाप गरिएको विवरण

(क)

(ख)

(ग)

(घ)

(ङ)

४. खानतलासी/बरामदी भएको देखे बमोजिम सहि छाप गर्ने साक्षी (नाम,वतन समेत)

(क)

(ख)

(ग)

५. रोहबरमा बस्नेहरुको नाम,थर,उमेर,वतन र सहिछापः

(क)

(ख)

(ग)

६. निरिक्षण टोलीले मेरो उद्योग, गोदाम, पसलमा अनुगमन गर्दा कुनै सामान हिनामिना भएको छैन । माथि प्रकरण ३ मा उल्लेख भएको चिज बस्तु,तथा सामानहरु ....उद्योग, गोदाम, पसलबाट बरामद भएको हो। साथै टोलीले लगाएको सिल थान ....छाप भएको ठिकसाँचो हो भनि सहिछाँप गर्नेः

(क)

(ख)

(ग)

७. कार्य तामेल गर्नेः

(क)

(ख)

(ग)

मिति

समयः

अनुसूची– ५

(बुंदा १४ सँग सम्बन्धित)

तारेख भरपाई

पक्ष ....

विपक्ष ....जिल्ला................................गाऊपालिका/नगरपालिका ....वडा नं....स्थायी घर भई हाल धनुषा जिल्ला मिथिला नगरपालिका वडा नं......बस्ने श्री...................................... को नाती/नातिनी श्री ....का छोरा/छोरी वर्ष.....................को ....नामक व्यवसायका सञ्चालक श्री ....सम्पर्क नं. ....

तारेख

मिति ....साल ....महिना................गते..................रोज दिनको समय ....बजे उपस्थित हुनेछु भनि सही छाप गर्ने ।

हस्ताक्षरः

नामः

प्रमाणीकरण गर्नेः

दस्तखतः

नामथरः

पदः

प्रमाणीकरण मिति